

Rodzaj dokumentacji	Ewidencja parku w <u>Dąbrowie</u> gmina.Uchanie woj.Zamość
Autorzy opracowania	arch.Tadeusz Augustynek mgr.hist.szt.Jadwiga Czerepińska mgr.inż.ogr.Anna Obrębska
Zleceniodawca	Woj.Konserwator Zab.w Zamościu
Rok oprac.	październik 1977

2546

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr. amn. 2546

Nr. inw. 2546

dep.

BIBLIOTEKA

Zarząd Ochrony i Konserwacji Zabytków - Pałac - Beroz.

Muzeum Narodowe w Warszawie

ul. Szwoleżerów Nr 9, tel. 29-67-78

ANALIZA I OCENA WARTOŚCI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

Park, ogród, aleja, zieleni towarzysząca	Nazwa: DĄBROWA
Rodzaj: klasztorny, zamkowy,	Adres: gm. UCHANIE
parku / ogrodu: pałacowy, dworski, miejski	Województwo: ZAMOJSKIE
Czas powstania: 2 poł. XIX w.	Użytkownicy: P. G. R.
Forma stylowa: modernistyczna	
Wielkość: 2,9 ha	

K R Y T E R I A		0	1	2	3	4
		zły	mierny	dob.	b.dob.	
A Wartości zabytkowe	I. Stopień przetrwania elementów dawnego układu przestrzennego					
	1. Osie i ciągi kompozycji /relacja z architekturą/		1			
	2. Układ dróg		1			
	3. Stopień przetrwania starodrzewia		1			
	4. Układ wodny i pierw. ukształt. terenu		1			
	5. Zachowanie dawnych elementów architektury i małej architektury	0				
	II. Wartość układu przestrzennego					
	1. Jednorodność stylu całego układu lub wysoka czytelność nawarstwień stylowych		1			
	2. Wartość historyczna układu /dawność/		1			
	3. Wartość obiektów architektury	0				
	4. Reprezentatywność lub unikalność w skali regionu lub kraju	0				
	5. Wartości krajobrazowe i estetyczne			2		
	III. Wartości tradycji historycznej /w sensie potencjalnych walorów turystycznych/					
	1. Związek obiektu z postaciami lub wydarzeniami historycznymi	0				
	Wartości zabytkowe ogółem					8
B Wartości przyrodnicze i ekologiczne	I. Wartości przyrodnicze i ekologiczne					
	1. Rzadkie gatunki drzew i krzewów	0	1			
	2. Drzewa o charakterze pomników przyrody		1			
	3. Intensywność zadrzewienia		1			
	4. Stan zdrowotny drzewostanu		1			
	5. Znaczenie ekologiczne		1			
	Wartości przyrodnicze ogółem					4
Ogólna ocena obiektu						12

Analizę sporządził:

Data:

Uwaga dotycząca koniecznej doraźnej interwencji w zakresie zmiany sposobu użytkowania obiektu oraz działań konserwatorskich w odniesieniu do zadrzewienia i obiektów architektonicznych - podać na odwrocie karty!

TOWARZYSTWO

REGIONALNE

HRUBIESZOWSKIE

OPRACOWANIE EWIDENCYJNE
PARKU W DĄBROWIE

OPRACOWALI:

architekt TADEUSZ AUGUSTYNEK
mgr.inż.ogrod. ANNA OBREBSKA
mgr.hist.szt. J. TEODOROWICZ
- CZEREPINSKA

LUBLIN

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Ww inw. 2546

BIBLIOTEKA
Zarządu Ochrony i Konserwacji Zesp. Pałac, Ogród.
Kr 144. 2546 dep
ul. Szwoleżerów Nr 9, tel. 2947-30

1977

METRYCZKA PARKU - OGRODU

1.	Adres: miejscowość /dzielnica, ulica, nr posesji/ Dąbrowa		gmina Uchanie	Województwo zamojskie
2.	Nazwa parku: <u>aktualna:</u>		<u>dawna:</u>	
3.	Rodzaj parku i stan jego zachowania: ogród przy dworze			
4.	Czas powstania i najważniejsze fazy przekształceń: druga połowa XIX w.			Autor:
5.	Powierzchnia parku:	Ogółem ha 1,5 pow. d. gumna 1,4	w tym wód w ha 2,9	Istniejące budynki: 1. O wartościach zabytkowych fundamenty i fragment przyziemia dworu II poł. XIX w.
6.	Nr i data rejestru parku-ogrodu	6 ^a . Opinia Komisji Konserwat.		2. Inne: 3 bud. gospodarcze k. XIX w. 1 budynek nowy - suszarnia
7.	Użytkownicy obiektu: PGR Uchanie /Ministarstwo Rolnictwa i Leśnictwa/			
8.	Istniejące dokumentacje /data i autor/:		1. Pomiar sytuacyjno-wysokościowy:	2. Inwentaryzacja zieleni:
	3. Studium historyczne:		4. Założenia techniczno-ekonomiczne:	5. Dokumentacje branżowe, techniczne i ekspertyzy:
9.	Przeznaczona funkcja:	1958 r. Rozbiórka dworu	Budynków Parku	Metrykę sporządził: A. Obrębska X. 1977 r. Data:

I. ANALIZA HISTORYCZNA.

1. Rys historyczny z ewolucją układu przestrzennego.

W braku księgi hipotecznej w PEN Hrubieszów oraz wszelkich dokumentacji, pomiarów, opracowań a nawet wzmianek w literaturze drukowanej - o zespole dworsko - parkowym w Dąbrowie dowiadujemy się jedynie z wywiadów ustnych z mieszkańcami, a głównie emerytowanego kierownika szkoły podstawowej w Białowodach. Mianowicie od XIX w. do chwili przejęcia na rzecz reformy rolnej Dąbrowa była w posiadaniu rodziny Mackiewiczów, którzy wzniesli tu sobie murowany dwór, parterowy, z piętrową facjatką na osi. Po II wojnie dwór użytkowany był jako siedziba Ośrodka Kultury Rolnej. Z tego okresu datuje się nawet umowa z ogrodnikiem A. Wiechem o prowadzenie inspektów, warzyw i sadu oraz utrzymywanie porządku wokół pałacu ^{1/}. Następnie jednak siedzibę Ośrodka przeniesiono do pobliskich Uchań, dwór zaś użytkowany był jako szkoła, potem mieszkania prywatne - do 1958r., kiedy to uległ ostatecznemu zawaleniu i rozbiórce. Do chwili obecnej zachowany jest jeszcze zespół 3 budynków gospodarczych ustawionych w podkowę wokół gumna na pld. zachód od d. dworu. Budynki te wyremontowane i zaadaptowane, służą dla celów magazynowych i hodowlanych PGR Uchanie. Park założony współcześnie z dworem - XIX w., nie był znany G. Ciołkowi, ani ujęty w Katalogu Zabytków Sztuki. Analizując zasięg istniejącego drzewostanu stwierdza się, że najprawdopodobniej pierwotny park założony był w zasięgu jak obecnie, na wydłużonym prostokącie pzn.-płd., z obsadzeniem szpalerami drzew gumna, co wciągało je niejako do kompozycji założenia parkowego.

2. Źródła do dziejów parku / przypisy/

1. Wywiady ustne z mieszkańcami oraz w Woj. Archiwum Państw. w Lublinie, Akta Urzędu Wojewódzkiego, Ośrodku Kultury Rolnej, nr 2664.

3. Dawnych planów brak

II. CHARAKTERYSTYKA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. Układ przestrzenny i budowę

Zespół ^W dawnych granic ^{ach} obejmował część ozdobną z dworem, gospodarczą i użytkową - sad, warzywnik. Założony na planie regularnego prostokąta wyznaczonego od północy i wschodu drogami polnymi, od zachodu rozległym wąwozem o brzegach obsadzonych na przeciw dworu bukiem pospolitym /fot. 6 i 7/, od południa park graniczy z polami ornymi. Sad zajmował prawdopodobnie jak i obecnie część południową. Od wiatrów północnych chroniły szpaler drzew: jesionów w sąsiedztwie zabudowań gospodarczych i brzozy brodawkowatej na odcinku ok. 200 m. dzielących część ozdobną od wąwozu. Południowo - wschodnią część - prostokąt 170 x 80 m. ograniczony od południa szpalerami jesionowymi, od wschodu kasztanowymi /fot. 10/, od zachodu i północy żywopłotem grabowym /fot. 9/ - zajmuje d. gumno, wokół którego usytuowane są cztery budynki gospodarcze, porośnięte trawą. Na północ od gumna prostokątny teren - obecnie pole orne - zamknięte od północy w/w drogą polną wysadzaną jesionem wyniosłym i modrzewiem /fot. 8./, od zachodu zaś d. aleją dojazdową do dworu. Dwór oddalony jest od wspomnianych dwu dróg granicznych o ok. 120 m. Otacza go niewielki ogród ozdobny w zarysie kwadratowy o wym. 110 - x 120 m i granicach wyznaczonych przez: szpaler lipowy zamykający lekkim łukiem wewnątrz przed frontem budynku /fot. 4./, od północy wspomnianym

już polem uprawnym, od wschodu - terenem gumna, od południa - sadem. Dojazd do dworu prowadził od północy i stanowił zapewne niegdyś aleję kasztanową, obecnie zachowane jej resztki uzupełnione zostały szeregiem świerka pospolitego /fot. 4/. Dwór zorientowany dłuższą osią N - S, z frontem zwróconym na zachód - posiadał od tej strony taras niemal na całej długości elewacji, przed którym przy pn. - zachodnim narożniku niegdyś rosła wejmutka, obecnie mocno zniszczony wykrot, nieco dalej od niej grupa rokitnika niegdyś obrzeżona ligustrem. Niemal całe to wnętrze porosłe wielkimi chwastami /fot. 5./. Od południa symetrycznie umieszczone przy narożnikach krzewy: farsycja i lilak, a dalej pojedyncze drzewa iglaste. Od północy duża grupa bzu czarnego na granicach połączona ze śnieguliczką, otaczająca dwie lipy drobnolistne, a jednocześnie oddzielająca od dworu piwnicę - lodownię. Brak przekazów odnośnie wcześniejszych faz rozwojowych i składu gatunkowego drzewostanu w ogrodzie ozdobnym.

Jak powiedziano powyżej fundamenty d. dworu /fot. 2./ ustawione są pñ.- pñd.; wykonane z cegły i margla, ze śladami otynkowania, założone na prostokącie, z tarasem od zachodu. W pñn. połowie dworu podpiwniczenie otwarte, z łukami odcinkowymi widocznymi w d. elewacji wschodniej. Na północ od fundamentów dworu w niewielkiej odległości znajduje się w parku murowana szyja do ziemnej piwnicy - zapewne d. lodownia /fot. 3./.

Budynki gospodarcze podworskie bez żadnej wartości zabytkowej założone ^w podkową otwartą ku północy. Są to dwie murowane obory kryte dachami dwuspadowymi, obok skromnych podziałach ramowych /fot. 9/ oraz drewniana stodoła skupowa, oszalowana, kryta dwuspadowo eternitem. Budynki w stanie dobrym. Ponadto w przedłużeniu południowego ramienia podkowy wzniesiony nowszy budynek suszarni z czerwonej cegły i szopa drewn. obok /fot. 10/.

2. Skrócona inwentaryzacja roślin

1. *Fraxinus excelsior* - jesion wyniosły ϕ pnia 40 - 60cm - szt. 17 oraz aleja
2. *Aesculus hippocastanum* - kasztanowiec zwyczajny ϕ pnia 40 - 50 - szt. 32
3. *Tilia cordata* - lipa drobnolistna ϕ pni 40 - 80 - szt. 16
4. *Picea abies* - świerk pospolity ϕ pni 20 - 40 szt. 17
5. *Betula verrucosa* - brzoza brodawkowata ϕ 20 - 40 cm szt. 70
6. *Larix* - modrzew ϕ 20 - 30 - szt. 3 + aleja i obrzeżenie wawozu z bukami
- 6a *Pinus strobus* - sosna wejmutka ϕ 30 cm - szt. 1.
- 7a *Quercus robur* - dąb szypułkowy ϕ pnia 30 - 45 cm szt. 2.
8. *Fagus silvatica* - buk pospolity ϕ 30 - 50 cm. - szt. 52
9. *Carpinus betulus* - grab pospolity żywopłot - szt. 8.
10. *Ligustrum vulgare* - ligustr pospolity
11. *Forsythia ovata* - *forsycja koreańska*
12. *Sambucus nigra* - bez czarny
13. *Symphoricarpos albus* - śnieguliczka biała
14. *Syringa vulgaris* - lilak pospolity
15. *Hippophae rhamnoides* - rokitnik
16. *Corylus avellana* - leszczyna pospolita
17. --

Obok pzn. - zachodniego narożnika dworu zwalony znacznie zniszczony pień sosny prawdopodobnie wejmutki o ϕ 80 cm. Drzewa wymagają przeprowadzenia zabiegów leczniczych i pielęgnacyjnych. Znaczna ich część nosi uszkodzenia mechaniczne rokujące zalecenie przy prawidłowej pielęgnacji.

3. Analiza stopnia zachowania

Analizując relikty parkowe w Dąbrowie stwierdza się, że j.t. niewielki ogród dworski o cechach skromnego założenia modernistycznego, połączonego z otaczającym krajobrazem i całkowicie zintegrowanego z częścią użytkową / sad, warzywnik / i gospodarczą, z ograniczonymi

do minimum ścieżkami. Wiek drzew przemawia za datowaniem go na koniec XIX w., co zgadza się z czasokresem powstania dworu. W parku musiały nastąpić niewielkie przemiany w okresie międzywojennym. Nie występują tu drzewa pomnikowe, wśród drzewostanu uwagę jednak zwraca lukowaty szpaler lip przed elewacją frontową dworu, z zachowaniem okna widokowego ku pobliskim wawozom oraz dwie takichże rozmiarów lipy drobnolistne w sąsiedztwie elewacji północnej. Zachowane są też stosunkowo dobrze nasadzenia przy alejach dojazdowych, szpalery drzew otaczające d. gumno oraz szpaler brzoźowy od półn. zachodu. Niezbyt czytelne są wśród chwastów i zarośli trasy d. ścieżek.

4. Rola w krajobrazie

W najbliższym sąsiedztwie nie występują inne obiekty zieleni komponowanej. Toteż zachowany częściowo park w powiązaniu z pobliskimi malowniczymi wawozami o drzewostanie bukowym stanowi b. istotny czynnik krajobrazowy-twórczy.

III. WNIOSKI KONSERWATORSKIE

1. Granice ochrony

Park w Dąbrowie jest wprawdzie dość skromny pod względem walorów kompozycyjnych i składu gatunkowego, stanowi jednakże jedyną enklawę zieleni komponowanej w rozległym płaskim krajobrazie pól uprawnych. Postuluje się zatem zachowanie go w granicach historycznych, co pokrywa się z obecnym zasięgiem drzewostanu i granicą zewn. powiązań. Granice ochrony powinny oprócz parku obejmować od zachodu wawóz z drzewostanem bukowym i obecne prostokątne pole orne ujęte szpalerem brzoź i drogą polną; a także od półn. zachod-

du regularnie założone gumno otoczone szpalerami oraz aleją
jesionowo - modrzewiową.

2. Uwagi o sposobie użytkowania.

Właściwie użytkowane jest tylko d. gumno, gdyż budynki
inwentarzowe PGR Uchanie, natomiast park traktowany jest jako
nieużytek wykorzystywany częściowo do wypasania bydła. Zlikwido-
wanie przed dwudziestu laty dworu jest kardynalnym powodem obecnego
stanu i braku zainteresowania prawnego opiekuna obiektu. Postuluje
się wprowadzenie w miejscu dworu nowego budynku o odpowiednio zapro-
jektowanej architekturze, z rewaloryzacją najbliższego otoczenia
parkowego. Dla dworu należałoby przewidzieć odpowiednio przemyślaną
funkcję np. Domu Małego Dziecka, lub Domu Rencisty, gdyż w najbliż-
szej okolicy brak jest wystarczająco licznej osady, a park z zabu-
dowaniami gospodarczymi położony wśród rozległych pól uprawnych
stanowi tylko filię PGR Uchanie obsługiwaną przez nieliczny, dojeżd-
żający personel. Zaznacza się przy tym, że park sprzężony był
dawniej z częścią użytkową, który to charakter można by wykorzys-
tywać dla celów przyszłego użytkownika.

3. Zakres renowacji.

Dla celów rewaloryzacji należy wykonać pomiar syt.-wysoc-
kościowy w granicach objętych ochroną konserwatorską; ze szczegóło-
wą inwentaryzacją dendrologiczną; po czym studium historyczno -
stylistyczne. Rewaloryzacja winna nawiązywać do modernistycznego
charakteru parku, z uzupełnieniem drzew w zachowanych szpalerach
i alejkach, odtworzeniem ścieżek, grup krzewów i in.
Wymagane jest przeprowadzenie zabiegów leczniczych i pielęgnacja
drzewostanu na całym terenie objętym ochroną konserwatorską.

IV. SPIS FOTOGRAFII

=====

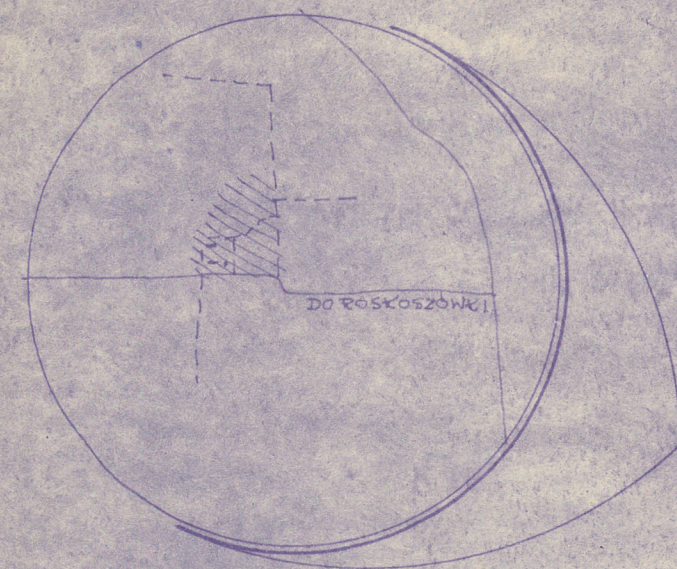
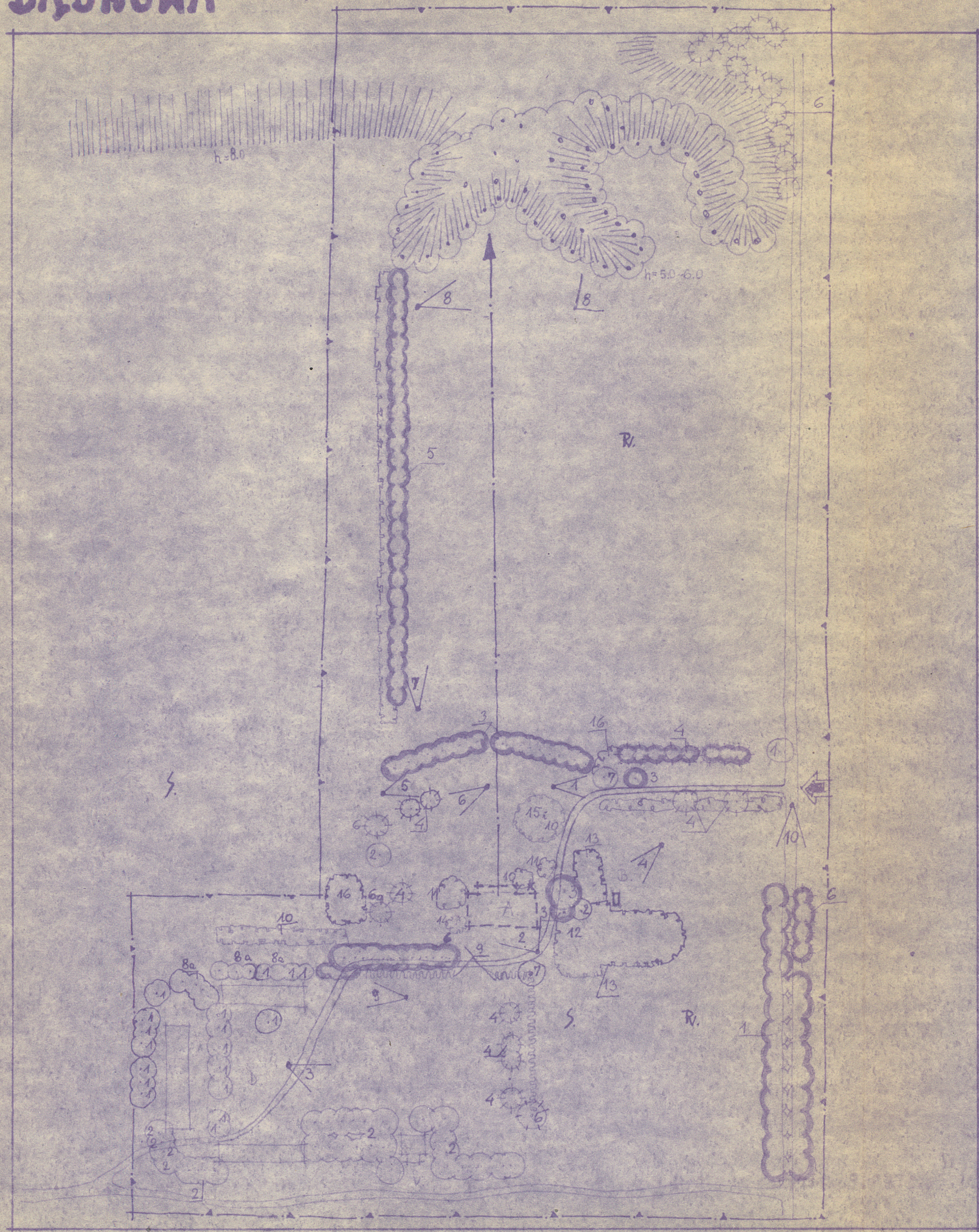
1. Aleja świerkowa
2. Fundamenty d. dworu, część północna.
4. D. lodownia na północ od dworu.
5. Szpaler lipowy zamykający od zachodu półkoleście ✕
podjazd przed frontem dworu.
6. Teren między południową elewacją dworu, a granicą
sadu.
7. Widok od zachodniej granicy parku na dolinę porosłą
bukami, z lewej strony widok ograniczony szpalerem
brzoźowym.
8. Wąwóz porośnięty bukiem pospolitym w odl. ok. 200 m
od dworu.
9. Aleja modrzewiowo - jesionowa przy północnej granicy
parku.
10. Szpaler grabowy na granicy parku i sadu z gumnem.
13. Kasztanowce przy nowszej suszarni ustawionej przy
d. gumnie.

DAŁBROWA

SKALA 1:2000

SZKIC POMIAROWY WYK. JAD. AUGUSTYNEK W ROKU 1977

- MIEJSCE WYK. FOTO
- AFUNDAMENTY D. DORU
- B. PIWNICA
- W. SUSZARNIA
- S. S. BUD. GOSPODARSTWA
- S. S. ADY
- W. POLA UPRAWNE
- DRZEWA POMNIKOWE
- GRANICA OCHRONY ZAB. ZAŁOŻENIA ORAZ ZEWN. POWIĄZAN
- OS. NIDDKOWA

ORIENTACJA 1:25.000

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr nmw. 2546

1

2

3

3

4

4

5

6

86

7

8

8

9

9

10

10